

IN MEMORIAM ARATÓ MIHÁLY (1948-2003)

Levél a túlvilágra

*„Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek,
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.”*

(Ady Endre: A Tűz csiholója)

Augusztus óta nem jön válasz az e-mailekre. Ezért most – a születésnapodon – nyílt levelet írok Neked. Ez egy rendhagyó levél lesz, ahogy Te is rendhagyó voltál. De éppen ezt szerettük Benned. Ugyanúgy robbantál be a sűrű hazai pszichiátriába, mint Ady a magyar irodalomba. A szakmát rögtön megosztottad. A fiatalok lelkesedtek érted, az idősebbek fanyalogtak, az eredményeidet bagatellizálni igyekeztek. Nem hagytad magad. A Bak jegyében születél, mégis faltörő kosként mentél előre. A fejed akkor még kemény volt, mert a fal tört be. Nagyban Neked köszönhető, hogy a konzervatív német pszichiátriát a korszerű, angol-szász szemlélet váltotta fel. Elsők között beszéltél az RDC és a DSM rendszerekről, a biológiai markerekről, a pszichiátriai betegségek mérhetőségéről, a Hamilton, a MADRS és a BPRS skálák jelentőségéről. Te voltál a példa, hogy Kelet-Európából is lehet nemzetközi karriert csinálni. DST kutatásod eredményeit a legmagasabb impakt faktorú lapokban idézték. Munkád elismeréseként hívtak meg többször is vendégprofesszornak az USA-ba és Kanadába. Pár év múlva mindenhol hazajöttél. Pedig mindig úgy indultál el, hogy ide nem érdemes visszajönni; ezt az országot, ezt a szellemiséget végleg el kell hagyni, ha már megváltoztatni nem lehet. De a szíved mindig visszahúzott. Szeretted ezt az országot, ezt a népet, ezt a pszichiátriát minden hibájával együtt. Érte és nem ellene írtad Bánki Csabával a „Kell-e korszerű pszichiátria Magyarországnak?” c. cikkedet, mely nagy vihart kavart, de talán nem eleget. Mégsem vonultál vissza az elefántcsonttoronyba, s nem csak a saját kutatásoddal törődtél. A tudományos publikációk mellett írtál a laikusok számára érthető pszichiátriai könyveket is, amelyek aztán bestsellerek lettek. Az OPNI-ban olyan kutatólaboratóriumot szerveztél, amely köré számos ambiciózus kolléga csoportosult az ország minden tájáról,

és ötleteid, hasznos tanácsaid segítségével nagyon sok kandidatúra született, s tudományos karrier indult el. Hivatalosan ezt soha senki nem köszönte meg Neked.

Gondolkoztam azon, hogy miért nem szerettek sokan Téged? Hiszen Te senkinek sem ártottál, senkinek sem törted ketté a karrierjét. Vagy az volt a baj, hogy a véleményedet kimondtad? Hogy nem voltál elég (?) diplomatikus? És ez hiba lenne abban a szakmában, amelynek az alapját képezi a nyíltságra, őszinteségre való törekvés? Vagy érjük be annyival, hogy senki sem lehet próféta a saját hazájában?

Egy klinikustól azt várják, hogy kiváló oktató, kiváló kutató és kiváló gyógyító orvos legyen egy személyben. Ennek a hármaskörnek szinte lehetetlen megfelelni. Neked sikerült. Kutatói kiválóságodat jelzi a szuicidium és az affektív betegségek témakörében született közel 300 publikációd, a több mint 100-as impakt faktor, a magas idézettségi index, az MTA nagydoktori cím és számos olyan tudományos pozíció (szinte mind külföldön), melynek felsorolásától eltekintek, mert jelentőségedet igazán nem ezek a címek jelentik.

Oktatói kvalitásaidat szenzációs előadásaid minősítik. Előadói stílusoddal új szint hoztál be a pszichiátriai konferenciákba. A szellemességet a tudományossággal senki nem tudta így ötvözni előtted. Mindig felkészülten érteztél az előadásra. A „majd mondok valamit” effektus nem Rád volt jellemző. Csak egyetlen egy előadásod lógott ki a sorból. A hamburgi Világkongresszus egyik cégszimpóziumán egy tudományos vizsgálat eredm-

nyéről számoltál be, amely nem volt több mint egy korrekt, de száraz összefoglaló. Utána elmesélted, hogy külön stáb készített fel az előadásra. Megmondták, hogy mit tehetsz, és mit nem; nem lehetett gesztikulálnod, humorizálnod stb. Szerencsére a profik tanácsai nem hagytak mély nyomot Benned. Itthon már újra a régi Arató Misit láttuk. A rezidensképzés elindításában, a családorvosok továbbképzésében szereped vitathatatlan és nem felejthető.

Sokan az elméleti kutató bélyegét próbálták Rád sütni, mint aki nem foglalkozik betegekkel, vagy legalábbis nem eleget. Ennek ékes ellenpéldája volt a Nyéki úti időszak. Szobánk egymás mellett volt, s szinte nem volt olyan pillanat, hogy ne lett volna beteg Nálad. Egy-egy páciensre legalább fél órát szántál. S nem a pénzes emberek jártak Hozzád, hanem a nehéz betegek. Azok, akiknek Te az utolsó szalmaszál lehettél. Most mi lesz velük – és velünk?

Végezetül még egy fájó dologról szeretnék beszámolni. Lehet, hogy Téged ez nem érdekel, nem bánt, hiszen díjak, címek mindig hidegen hagytak, de nekem akkor is fáj. Te, aki annyit tettél a pszichiátriáért, Te, aki annyira megérdemelted volna a Pszichiátriai Társaság Életmű- díját, nem kaptad meg sem életedben, sem most, halálod után. A posztumusz díj javaslatát azzal a tragikomikus érveléssel utasította el az elnökség, hogy ennél Te többet érdemelsz. Te valóban sokkal többet érdemeltél volna. De legalább ennyit! Juhász Pál halála óta 20 év telt el. Most megint van miért szégyellni magunkat. Szeretném, ha a hazai pszichiátria vezetői legalább 20 évenként tartanának önvizsgálatot. Kik vagyunk? Honnan jöttünk? Hová megyünk?

2003. január 3.

Németh Attila